

Artur Klark

RAJSKI VODOSKOCI

Preveo
Zoran Živković

■ Laguna ■

Naslov originala

The Fountains of Paradise
Arthur C. Clarke

Copyright © 1979 by Arthur C. Clarke
Translation Copyright © 2007 za srpsko izdanje, LAGUNA

RAJSKI VODOSKOCI

SADRŽAJ

Predgovor	11
-----------------	----

Prvi deo: DVORAC

1. Kalidasa	15
2. Inženjer	21
3. Vodokoci	28
4. Demonska stena	30
5. Kroz teleskop	39
6. Umetnik	44
7. Dvorac boga-kralja	48
8. Malgara	57
9. Vlakno	59
10. Konačni most	63
11. Utihla princeza	74

Drugi deo: HRAM

12. Zvezdana jedrilica	85
13. Senka u svitanje	88
14. Obrazovanje zvezdane jedrilice	94
15. Bodhidharma	98

16. Razgovori sa zvezdanom jedrilicom	104
17. Parakarma	109
18. Zlatni leptiri	116
19. Na obalama Saladinovog jezera	118
20. Most koji je igrao	125
21. Presuda	132

Treći deo: ZVONO

22. Apostat	139
23. Mesec-buldožer	142
24. Božji prst	151
25. Orbitalni rulet	153
26. Noć uoči Vesaka	156
27. Stanica Ašoka	159
28. Prvo spuštanje	164
29. Završna faza	169
30. Kraljeve legije	174
31. Izlazak	177

Četvrti deo: TORANJ

32. Svemirski ekspres	183
33. Kora	189
34. Vrtoglavica	192
35. Zvezdana jedrilica – osamdeset godina kasnije	201
36. Okrutno nebo	203
37. Dijamant od milijardu tona	209

Peti deo: USPON

38. Mesto bešumnih oluja	215
39. Ranjeno sunce	219
40. Kraj linije	225
41. Meteor	228

42. Smrt na orbiti	230
43. Bezbednosni mehanizam	232
44. Pećina na nebu	236
45. Pravi čovek za zadatak	243
46. Pauk	247
47. Kroz Auroru	254
48. Noć u vili	260
49. Truckava vožnja	264
50. Svici koji padaju	268
51. Na tremu	270
52. Drugi putnik	273
53. Prituljivanje	278
54. Teorija relativnosti	283
55. Tvrdo pristajanje	285
56. Pogled s terase	291
57. Poslednje svitanje	294
Epilog: Kalidasin trijumf	299
Izvori i zahvalnice	304

PREDGOVOR

„Od Taprobanija do raja ima četrdeset morskih milja. Tu se može čuti zvuk rajskih vodoskoka.“

Predanje: prema zapisu fratra Marinjolija (1335. godine)

Zemlja koju sam nazvao Taprobani ne postoji kao takva, ali je devedeset odsto saglasna s ostrvom Cejlonom (današnja Šri Lanka). Iako se u Pogovoru razjašnjava koja se mesta, zbivanja i likovi temelje na činjenicama, čitalac neće mnogo pogrešiti ako pretpostavi da što je priča neverovatnija, to je bliža stvarnosti.

Naziv Taprobani danas se na engleskom jeziku obično izgovara Taprobejn (u sliku sa „plejn“), ali to nije tačan klasičan izgovor – što je Milton, razume se, odlično znao:

“Od Indije i zlatnog poluostrva
i krajnjeg indijskog ostrva Taprobanija...”*

(Ponovo stečeni raj, knjiga IV)

* Da je za Milтона naziv ostrva odista bio Taprobani, a ne Taprobejn, vidi se jedino po metrici stiha na izvorniku. (Prim. prev.)

Prvi deo:
DVORAC

1. KALIDASA

Kako su godine prolazile, kruna je postajala sve teža. Kada mu ju je prečasní Bodhidharma Mahanajake Thero prvi put – tako nevoljno – stavio na glavu, princa Kalidasu iznenadila je njena lakoća. Sada, dvadeset godina kasnije, kralj Kalidasa rado je skidao taj zlatni obruč optočen draguljima kad god bi mu to dvorski protokol dozvoljavao.

A toga gotovo da nije bilo ovde, na vetrometnom vrhu stenovite tvrđave. Retki su bili izaslanici ili molioci koji su tražili da budu primljeni u audijenciju na ovoj zastrašujućoj vrlati. Većina onih koji su prevalili put do Jakagale odustali bi pred tim poslednjim usponom, kroz samu čeljust lava koji je čučao i ostavljao utisak kao da će svakog časa skočiti s pročelja litice. Kralj koji bi zašao u godine nikada ne bi mogao da sedi na tom prestolu što stremi nebesima. Jednog dana i Kalidasa bi sigurno postao preslab da dospe do vlastitog dvorca. Ali on je iskreno sumnjao da će taj dan ikada osvanuti. Njegovi mnogobrojni neprijatelji pošteđće ga poniženja starosti.

A ti neprijatelji sada su se okupljali. Kalidasa je pogledao prema severu, kao da je tamo već mogao da razabere vojsku svog polubrata, koji se vraćao da zatraži krvavi presto Taprobana. Ali ta pretnja još je bila daleko, preko mora uzburkanog monsunom. Iako je Kalidasa više verovao svojim uhodama

nego astrolozima, bilo je prijatno znati da i jedni i drugi imaju isto mišljenje o tome.

Malgara je čekao skoro dvadeset godina, kujući planove i sakupljajući potporu stranih kraljeva. A jedan još strpljiviji i tananiji neprijatelj nalazio se znatno bliže neprekidno motreći na Kalidasu s južnog neba. Savršena kupa Sri Kande, Svete planine, koja se naizgled blagonaklono nadosila nad središnjom ravnicom. Od osvita istorije ona je ispunjavala strahopoštovanjem srca svih onih koji su imali prilike da je vide. Kalidasa je sve vreme bio svestan uznemirenja koje oseća zbog njenog prisustva i moći koju je simbolisala.

Mahanajake Thero nije imao ni vojsku, niti bučne ratne slonove koji bi prkosno dizali mesingom optočene kljove dok bi hitali u boj. Prvosveštenik je bio samo starac u narandžastoj odori koji je od materijalnih dobara posedovao jedino prosjačku činiju i palmin list da se zaštiti od sunca. Dok bi sveštenici nižeg ranga i njihovi pomoćnici pevali odlomke iz svetih spisa oko njega, on bi samo sedeo prekrštenih nogu u tišini – i vukao konce sudbina kraljeva. Bilo je to veoma čudno...

Vazduh je danas bio tako bistar da je Kalidasa mogao da razabere hram koji je zbog udaljenosti ličio na sićušan, beo vrh strele na najvišoj tački Sri Kande. Nije izgledao kao delo čovekovih ruku i tog časa podsetio je kralja na još veće planine koje je video u mladosti, dok je bio polugost, a polutalac na dvoru Mahinde Velikog. Džinovi koji su čuvali Mahindino kraljevstvo imali su na glavi kreste sačinjene od neke zaslepljujuće, kristalne tvari za koju nije postojala reč na taprobanijskom jeziku. Indusi su verovali da je posredi neka čudesno preobražena vrsta vode, ali Kalidasa bi se samo nasmejavao na to praznoverje.

Ta blistava slonovača nalazila se na samo tri dana hoda od Taprobanija – jedan dan carskim drumom, kroz šume i pirinčana polja, a zatim dva uz krivudave stepenice, uz koje se on više nikada neće uspeti zato što ga je na njihovom kraju čekao jedini neprijatelj koga se bojao i koga neće moći da pokori.

Ponekad je zavelo hodočasnici, kada bi ugledao njihove baklje koje su obrazovale tanku plamenu nit uz pročelje planine. Najubogiji prosjaci mogli su da pozdrave svetu zoru i da dobiju blagoslov bogova. Vladaocu sve ove zemlje to je bilo uskraćeno.

Ali zauzvrat imao je neke utehe, makar i samo zakratko. Zaštićeni šančevima i bedemima, oko njega su se nalazili bazeni, vodokoci i perivoji na koje je utrošio sve blago svog kraljevstva. A kada bi mu oni dosadili, na raspolaganju su mu stajale gospe sa stene – one od krvi i mesa, koje je sve ređe posećivao, kao i dve stotine nepromenljivih i besmrtnih, s kojima je često razmenjivao misli, budući da je jedino u njih imao poverenja.

Munja je zaparala nebo na zapadu. Kalidasa je odvratio pažnju od neprijatne pretnje planine i upravio je prema udaljenoj nadi u kišu. Monsun je kasnio ove godine. Veštačka jezera koja su napajala složen sistem navodnjavanja ostrva bila su gotovo prazna. U ovo doba godine trebalo je već da vidi odbleške s površine najvećeg među njima koje su, dobro je to znao, njegovi podanici još nazivali imenom njegovog oca Paravana Samudra, Paravanino more. Započeto pre mnogo pokolenja, jezero je uz mukotrpan rad dovršeno pre samo trideset godina. U jednom srećnijem dobu, mladi princ Kalidasa ponosno je stajao pokraj oca dok su podizane brane velikih ustava, a životvorna voda stala da kulja preko žedne zemlje. U celom kraljevstvu nije bilo lepšeg prizora od blago ustalasanog ogledala tog ogromnog, veštačkog jezera u kome su se odražavale kupole i tornjevi Ranapure, Grada Bogova – drevne prestonice, koju je napustio zbog svog sna.

Grom se ponovo oglasio, ali Kalidasa je znao da je to lažno obećanje. Čak i ovde, na vrhu Demonske stene, vazduh je još počivao miran i beživotan. Nije bilo ni traga od onih iznenadnih, nepredvidivih naleta vetra koji su najavljivali dolazak monsuna. Pre nego što kiše konačno počnu, Kalidasa je bio svestan da će breme njegovih nevolja dodatno biti opterećeno još i glađu.

„Vaše Veličanstvo“, začuo je mirni glas dvorjanina Adigara, „izaslanici se spremaju da krenu. Želeli bi da Vam na rastanku izraze poštovanje.“

„Ah, da, ona dva bledolika poslanika što su došla preko zapadnog okeana!“, setio se vladar. Bilo mu je žao što odlaze. Iako su veoma rđavo govorili taprobanijski, doneli su mu razne novosti. Pričajući o mnogim čudesima koja su imali prilike da vide, priznali su da ništa ne može da se poredi s ovom tvrđavom – dvorcem na nebu. Kalidasa okrenu leđa planini s belim vrhom i sasušenom svetlucavom predelu i uputi se niz granitne stepenice ka odaji za audijencije. Iza njega je koračao komornik s pomoćnicima noseći darove od slonovače i dragog kamenja za dva visoka, ponosna čoveka koja su čekala da se oproste. Oni će blaga Taprobanija poneti preko mora u jedan grad stolicima mlađi od Ranapure i možda će, zakratko, razvedriti nespokojne misli cara Hadrijana.

Dok je polako koračao prema severnom grudobranu, Mahanajake Thero izgledao je, u svojoj odeždi jarke boje, kao narandžasti blesak spram gipsane beline zidova hrama. Daleko ispod ležala je šahovska ploča pirinčanih polja, koja se pružala od obzorja do obzorja, ispresecana tamnim prugama kanala za navodnjavanje i urešena plavim sjajem Paravane Samudre. A na kopnu, s druge strane tog mora, lebdele su poput utvarnih mehurova svetle kupole Ranapure, čudesno velike s obzirom na njihovu stvarnu udaljenost. Trideset godina posmatrao je tu nestalnu panoramu, ali je znao da nikada neće dokučiti sve pojedinosti njene neverovatne složenosti. Boje i međe menjale su se sa svakim godišnjim dobom – u stvari, sa svakim oblakom koji bi minuo nebom. Onog dana kada i sam bude minuo, pomislio je Bodhidharma, takođe će videti nešto novo.

Samo je jedna stvar štrčala u tom izuzetno skladnom predelu. Iako je s ove visine izgledala sićušna, siva grbina Demonске stene delovala je poput kakvog uljeza. Prema predanju,

Jakagala je predstavljala deo himalajskog vrha s lekovitim travama koji je tu ispustio majmunoliki bog Hanuman žurno noseći svojim ranjenim sadruzima lekove u planinu, pošto su se okončale bitke Ramajane.

Razume se, s ove razdaljine nije se mogla razabrati nijedna pojedinost Kalidasine ludosti izuzev tanke linije koja je označavala spoljašnji bedem perivoja. Pa ipak, ko god je i jednom iskusio susret s Demonskom stenom, ona bi mu ostajala u trajnoj uspomeni. Mahanajake Thero mogao je u mašti da vidi, podjednako jasno kao da stoji u njoj, ogromnu lavlju čeljust koja štrči iz uspravnog pročelja stenovitog masiva dok se odzgo nadnose grudobrani po kojima, nije bilo teško poverovati, još hodi omraženi kralj...

Grom prasnu s neba. Dostigavši brzo vrhunac moći, zatrese gotovo celu planinu, a onda nastavi da se prolama i odjekuje svodom zamirući prema istoku. Nekoliko dugih sekundi jeka se kolebala na rubu obzorja. Ali niko nije mogao da se prevари i protumači to kao vesnika predstojećih kiša. One se nisu očekivale još tri nedelje, a Kontrola monsuna nikada nije grešila u proceni za više od dvadeset četiri časa. Kada se jeka sasvim utišala, Mahanajake se okrenuo prema čoveku pored sebe.

„Toliko što se tiče pomnog držanja povratnih koridora“, reče on nešto srditijim glasom nego što bi to sebi smeo da dozvoli jedan zastupnik Dharme. „Je li zabeleženo koliko je bilo?“

Mlađi monah izgovori nešto u mikrofon koji je držao oko ručnog zgloba i sačeka da dobije odgovor.

„Jeste. Vrhunac je bio na sto dvadeset. Znači, pet decibela iznad prethodnog rekorda.“

„Uputite uobičajeni protest kontroli *Kenedi* ili kontroli *Gagarin*, koja je već od njih dve odgovorna. Ili još bolje, protestujte kod obe. Premda, naravno, to neće ništa promeniti.“

Dok je pogledom pratio trag pare koji se lagano rasplinjavao na nebu, Bodhidharmi Mahanajakeu Therou, osamdeset petom prvosvešteniku ovog imena, iznenada se javila jedna krajnje neprimerena prikaza. Kalidasa bi valjano umeo da iziđe

na kraj s operatorima svemirskih linija koji jedino vode računa o što manjem utrošku dolara pri podizanju korisnog tereta na orbitu... Za njih bi on već imao neki specijalitet, počev od nabijanja na kolac, preko slonova s metalnim obucima, pa sve do ključalog ulja.

Ali, naravno, život je bio znatno jednostavniji pre dve hiljade godina.

2. INŽENJER

Prijatelji, čiji se broj tužno smanjivao svake godine, zvali su ga Johan. Svet ga je, kad bi ga se setio, zvao Radža. Njegovo puno ime ovaploćivalo je pet stotina godina istorije, Johan Oliver de Elvis Sri Radžasinge.

U jednom ranijem dobu turisti koji su dolazili da vide stenu utrkivali su se da ga snime kamerama i kasetofonima, ali sada već čitavo jedno pokolenje ništa nije znalo o danima kada je on bio najpoznatije lice u Sunčevom sistemu. On nije žalio za minulom slavom, zato što mu je ona donela zahvalnost celog čovečanstva. Ali uz nju su išla i uzaludna kajanja zbog grešaka koje je počinio, kao i tuga zbog života koje je upropastio, a sve se to moglo izbeći uz malo više predostrožnosti ili strpljenja. Razume se, iz perspektive istorije sada je bilo lako uvideti šta je valjalo preduzeti da bi se predupredila Oklanska kriza ili da bi se okupili nevoljni potpisnici Samarkandskog ugovora. Prebacivati sebi zbog neizbežnih grešaka u prošlosti bilo je glupo. Pa ipak, postojali su trenuci kada mu je savest zadavala više bola nego povremena žiganja stare rane od kuršuma koju je zadobio u Patagoniji.

Niko nije verovao da će njegovo povlačenje iz javnog života potrajati dugo. „Vратиćeš se za šest meseci“, kazao mu je svetski predsednik Ču. „Moć je opojna.“